

videtur, aliquam aliam Vitam uberiorem exstitisse, quam Alcuinus emendaverit. Lambecius, Bibl. Vindob. tom. II, pag. 409-415, credebat, Vitam quam Alcuinus emendavit, addendo simul illa quæ de translatione corporis sancti Vedasti per Autbertum et sanctum Audomarum in impressis leguntur, illam esse quæ in codice ævo Alcuini exarato bibliotheca Augustæ Vindobonensis habetur; ubi etiam deest epistola ad Radonem abb., nihilque de prædicta translatione habetur. Ut sit, nos hoc loco exhibemus Vitam quæ sub Alcuini nomine tam in impressis quam in mss. codicibus habetur, et qualis, ad mss. codices collata, edita exstat tom. I Febr. Act. SS. Bollandi, cum lectionibus variantibus et notis ab Henschenio additis. Accedit etiam ex eadem editione *Exhortatio ad imitandas virtutes S. Vedasti in actis descripta, auctore eodem Alcuino*, quæ illa haud dubie est quam is promiserat in epist. 51 ad monachos Vedastinos.

Subsequitur Vita beatissimi Patris Richarii; quo titulo illam ipsemet Alcuinus in præfatione seu epistola ad Carolum Augustum insigniri voluit. Antequam vero Alcuinus hujus beati viri gesta describeret, jam alia Vita illius *simpliciori stylo digesta*, cum alio *grandioris quantitatis* libro miraculorum, exstabat; quam Vitam Alcuinus, petente beato Angilberto Centulensi abbate, accedente etiam Caroli Magni auctoritate, expolivit, intacto miraculorum libro, qui una cum primaria illa descriptione seu Vita intercidisse creditur. Scripsit insuper Alcuinus, teste Hariulfo in Chron. Centul. libro II, cap. 41 (tom. IV Spicil. Acherii): *Antiphonus et responsoria vel hymnos de eodem sancto, ut magni Patris festivitas nihil minus congrui officii habere videretur. Ubi notandum est quod quodam in hymno ipsum Richarium laudando alloquens dicit*:

Tu struxisti cœnobium, I co prope Argubium,
Et aliud in Centulo, ambo perenni merito.

Quid sit Argubium ignoratur, ait Mabillonius in Observ. præv. ad hanc Vitam. Locus erat sine dubio prope silvam Crisciacensem, in qua monasterium,

(a) Mabill., Act. Ben., sæc. II, part. I, pag. 189; Act. SS. Bolland., tom. III April., pag. 441, Edit. Venet.; Mabill., Annal. lib. XXVI, n. 51.

quod *Forestis Cella (Forest-Monstier)* appellatur, a sancto Richardo exstructum esse infra cap. 2, n. 42, narratur. In litteris Guidonis Ambianensis episcopi, libro IV Chron. Centul., cap. 22, *altaria villarum Argubii et Montis-Elisii* exprimuntur. Antiphonæ, responsoria ac hymni ab Alcuino in honorem sancti Richarii compositi nullibi comparent: epitaphium vero, quod ibidem recenset laudatus auctor Chronici Centulensis Alcuinum auctorem non habere, inde haud temere judicamus, quod in illis versibus sanctus Richarius *præcelso stemmate* prognatus, amplisque mundi honoribus fulsisse, atque multas divitias possedisse prædicetur; quem tamen Alcuinus initio Vitæ non admodum nobilibus parentibus ortum, atque in vita rustica sanctitatis futuræ præsentia gessisse commemorat; quæ vix combinari possunt. Illud ergo carmen ad dubia saltem rejicimus. Hic vero Vitam sancti Richarii exhibemus in capita tria divisam, atque ad editionem virorum clarissimorum (a) Mabillonii et Henschenii emendatam, additis notis queis iidem celeberrimi scriptores hanc Vitam illustrarunt.

Ultimo demum loco exhibemus Vitam sancti Willibrordi episcopi Trajectensis ad Rhenum, duobus libris, uno scilicet prosa, altero metro comprehensam. Huic conscribendæ Alcuinus sese impendit circa annum 796, annis amplius quinquaginta post sancti viri obitum, rogatus a Beornredo seu Beornrado ex abbate Epternacensi, ut tradunt, archiepiscopo Senonensi. In fine Vitæ prosaicæ additur homilia, populo in Natali sancti Willibrordi prædicanda; in fine Vitæ metricæ elegia addita est de sancto Willigiso, Patre sancti Willibrordi. Hæc omnia descripsimus ex editione Quercetani, quam tamen contulimus cum aliis editionibus (b) Canisii et Mabillonii (c), notis quoque ab iisdem mutuatis. Vitam quoque metricam cum Elegia annexa Christianus Daumius suæ collectioni aliorum carminum, quæ Zwichavii 1662 et 1672 prodiit, inseruit, ut refert scriptor Historiæ Lit. Galliæ, tom. IV, pag. 521, quam nunquam vidimus.

(b) Canisius, edit. Basnagii, tom. II, part. I, pag. 458-471.

(c) Mabill., Act. Bened., sæc. III, part. I, pag. 603.

159 OPUSCULUM PRIMUM

SCRIPTUM DE VITA S. MARTINI TURONENSIS^a,

In quo mirifice virtutes ipsius commentatus est breviter.

I. Postquam Dominus noster Jesus Christus triumphator ad alta cœlorum ascendit, et in majestate paterna Deus consedit, multa sæculis doctorum lumina concessit, quatenus ignorantie tenebris effugatis, ad verum lumen agnoscendum gentes ubique converteret [Al., converterent]: ut sicut stellæ diversis in cœli partibus clarescunt, ita et doctores sancti per varias mundi partes lucescerent, ut omnibus via patesceret salutis, et veritatis lux claresceret. Unde et beatissimum Martinum Galliæ deduxit [Al.,

D direxit] in partes, ut populos, tetra caligine torpentes, luce veritatis irradiaret, et plurimas de antiqui hostis faucibus extraheret gentes, et sacratissimo Christi insereret corpori.

II. S. viri patria et militia. *Christi militiam sequi amat. Catechumenus pauperem vestit.* — ^b Igitur beatissimus vir, paganus parentibus in regione Pannoniæ, Sabariæ oppido, genitus est; sed intra Ticinum Italiæ nutritus, militæque cingulo, a præside [Al., a perfido] Juliano, juxta parentum suorum

^a In cod. Vaticano 6074, sæc. XI, pag. 253, iste præfigitur titulus: *Homilia in natalem sancti Martini, Albini magistri*. In aliis codicibus Vaticanis sæc. XI, XII et XIII, ad marginem notatur, quod lege-

batur in Octava festi S. Martini.

^b Vide apud Sulpitium Severum Vitam S. Martini, nec non et Dialogos: ex quibus passim in hoc opusculo multa videntur desumpta esse.

nobilitatem, est addictus. Sed vir sanctus magis A elegit Deo cœlesti servire, quam sub imperatore militare terreno; qui specialiter electus est, ut vexillum sanctæ crucis occiduas orbis portaret in partes, et militiæ sacramenta evangelicis mutaret edictis: non pro regno armis sæcularibus certare Romano, sed specialibus doctrinis Christianum dilatare imperium; nec dura Romanorum lege populos subjicere feroces, sed leve Christi jugum plurimarum collo injicere gentium. Qui post sacri baptismatis mysterium magnis in mundo claruit miraculis, et doctrinis longe lateque resplendit in orbe; cujus hæc prima leguntur insignia. Cum adhuc catechumenus esset, hiemali frigore, media suæ chlamydis pauperem parte vestivit. Qua etiam partē chlamydis suæ, inter angelicos exercitus Dominum B Jesum, divinitus illuminatus, nocte sequente, vestitum aspexit; ut verum intelligeret quod ipse Dominus Jesus evangelicis intonat paginis: *Quandiu fecistis uni ex his minimis meis, mihi fecistis (Math., xxv, 40).*

III. *Adolescens Mediolani moratus Arianis restitit. In Galliam secedit et S. Hilario jungitur.* — Hic vir florem adolescentiæ suæ Mediolana transegit in urbe, quam tunc temporis Ariana, favente Auxentio, multum maculavit perfidia; cui sanctus Martinus ut fortis athleta Christi viriliter restitit, intrepidusque veram sanctæ Trinitatis fidem docebat. Sed inde [Al., exinde] Arianorum sævitia principum depulsus Gallicanas secessit in partes, venerabilique C Pictaviensis urbis antistiti Hilario junctus, qui tunc temporis quasi firmissima fidei columna omnibus laudabilis exstitit: et quasi [Forte, et sicut] Lucifer in cœlo stellis clarior cæteris clarescit, ita ille sanctus vir in Ecclesia Christi, omnibus famæ magnitudine, et sanctitate vitæ, et doctrinarum veritate sanctarum excellentior effulsit: cujus disciplinis se sanctus Martinus, post relictum militiæ cingulum, sociavit, ut tanti viri eruditus exemplis Christianam fortior processisset ad pugnam, fidei armatus galea, et lorica justitiæ accinctus, gladio verbi Dei armatus, intrepidus contra omnia tela maligni bellator muniretur.

IV. *Parentes invisens matrem convertit ad fidem. Similiter et latronem.* — Idem quoque sanctus vir D divino admonitus oraculo, parentes suos^a ad sacræ fidei convertit professionem; et matrem, quæ se mundo genuit, ipse regeneravit Christo. Hoc quoque itinere latronum perpressus insidias, dum uni traditur ad custodiendum, evangelica prædicatione latronem convertit ad Christum: et qui [Al., et cui] traditus fuit ad pœnam, factus est ei in salutem.

160 V. *In Gallias redit. Cellam construit. Tres mortuos resuscitat. Puellam mutam sanat.* — Inde regressus obviam habuit malignum spiritum, qui sancto viro, quocunque pergeret, comitem se esse spopondit; cui intrepidus respondit: Dominus mihi

^a *Parentes suos, etc.* Solam matrem, ait Severus Sulpit. cap. 4, patre in malis perseverante.

adjutor est, non timebo minas tuas. Sed multas Arianorum tribulationes sustinens, iterum Gallias repedavit, sanctoque Hilario Pictaviensi junctus, prope civitatem sibi cellulam construxit, in qua liberius contemplativos carperet fructus. Cui quidam catechumenus adhærens subita, sancto absente viro, morte præreptus est: quem vir Dei precibus profusus resuscitavit, vitæ redditum baptizavit, qui multis postea annis vixit. Alterum quoque, in cujusdam Lupicini^b agro laqueo suspensum, sacris orationibus vitæ restituit. Tertium ab eodem sancto viro, in Carnoteno oppido, cujusdam mulieris flentem filium sola oratione in conspectu populi resuscitavit. Quo miraculo viso, plurimi ex populo crediderunt Christo. Succedente itidem tempore, in eodem oppido, mutam ab infantia puellam benedicti olei inunctione sanavit.

VI. *Eligitur episcopus Turonensis. Omnibus virtutibus præluxit.* — Sed ne lucerna Domini modio tecta lateret, dulcissimis abstractus est sedibus, multorumque precibus alligatus, electus est in episcopum Turonicæ civitatis, ubi plurima sanctarum insignia gessit virtutum, et multa cœlestis vitæ dogmata sparsit, tamen privatæ vitæ continentiam in turbis populorum non amisit. Humilis in habitu, jucundus in sermone, devotus in prædicatione, verax in judicio, venerabilis in moribus, pervigil in orationibus, assiduus in lectione, constans in vultu, pius in affectu, honorabilis in ministerio sacerdotali, infatigabilis verbi Dei seminator, impiger acceptam Domini sui pecuniam multiplicare; cum gaudentibus gaudens, cum lugentibus lugens, omnibus omnia factus, ut omnes lucrifaceret Christo; virtutibus insignis, bonitate laudabilis, pietate amabilis, multis in episcopatu fulgens virtutibus.

VII. *Miracula.* — Nam turbam paganorum ritu tumultuantem in obsequio cujusdam corporis, verbo orationis, uno ligavit in loco; iterumque resolvens suis permisit dominari vestigiis. Ruentem pinum super se signo crucis opposito avertit, mirantemque turbam Christo credere fecit. Seipsum in tecto cujusdam domus flammis opposuit, ne innocua læderet ignis tecta, qui fanum incendit idololatriæ. Aliud quoque templum antiquo errore dæmonibus dedicatum, dum manu non potuit humana, angelico fulgus auxilio subvertit. Nec non alio loco gentilium sacra subvertens, a quodam pagano gladio appetitus, ille nudum ferientis ictui collum opposuit; sed impius retro cadens, suam intelligens impietatem, veniam postulavit a sancto; alteroque librante ictum in sanctum caput, ferrum effugit de manibus. Treveris paralyticam puellam, totisque resolutam membris, sacra benedicti olei infusione, astante populo, pristina reddidit sanitati. Tetradii proconsularis viri servum manus impositione a dæmonio liberavit. Unde et ille Tetradius cum tota domo sua ad Christianam conversus est professionem. Cujusdam quo-

^b *Lupicini.* Hunc honoratum secundum sæculum virum Sulpitius nominat, l. cit.

que patrisfamilias puerum a demone arreptum A atrocissimo, digitos in os mittens, spiritum malignum per pudenda patientis exire compulit. Leprosus in porta Parisiacæ civitatis a deformitate sui corporis solo salvavit osculo; sed et fimbrias vestimenti ejus, et fila cilicii multos sanare morbos compertum est. Filia Arborii præfecti per impositionem epistolæ sancti Martini a gravissimis liberata est febribus. Paulini a oculum peniculo superposito sanavit a dolore atque caligine.

VIII. *Ab angelis, B. V. et aliis sanctis visitatur. Spiritu prophetiæ claruit.* — Idem quoque sanctus Martinus cadens per gradus, graviter pene totus attritus membris, nocte ab angelo ad integram recreatus est sanitatem: sæpiusque angelicis visitationibus et familiari locutione fruebatur. Quodam vero die beatissimæ Genitricis Dei et Domini nostri Jesu Christi, et sanctorum apostolorum Petri et Pauli; nec non sanctarum virginum Theclæ et Agnetis visitatione vir Dei honoratus et confortatus est. Nam dæmonum phantasmata, et in diversis figuris horribiles aspectus nihil metuens, nec ullis eorum fallaciis illudi potuit. Spiritu vero prophetarum ita claruit, ut multis multa prædixerit 161 futura: veluti Maximo imperatori victoriam in Italia et in Aquileia interitum prædixit. Et eodem beato viro celebrante sanctum mysterium ad altare, globus igneus subito de vertice fulsit illius. Evantius quidam ægrotus, properante ad se beato viro, prius sanitatem recepit, quam sanctus Martinus domum intraret. In eadem quoque domo puerum a serpente percussum, sanctorum tactu digitorum a periculo mortis eruit.

IX. *Sancti viri patientia. Dæmones pellit, etc.* — Nam tantæ fuit vir Dei patientiæ, ut convicia non doluerit, opprobria non senserit: imo et quorundam rusticorum flagella placido sustinuit animo, eorumque fixa terris animalia solo solvebat sermone. Nemini adulando blandiebatur; principi nulli veritatis verba tacuit, ad nota semper orationum subsidia recurrens. Unde si quid ei potestas renuit sæcularis, mox divina præstitit pietas. Quædam puella dæmoniaco arrepta spiritu, stramine, ubi sanctus Martinus sedebat, a potestate erepta est inimica. Non solum homines, sed etiam animalia a dæmonum liberans potestate, et mansucta in suum redire gregem mandavit. Etiam fuit tantæ misericordiæ, ut canibus sequentibus lepusculum imperaverit stare; et miseram bestiolam a præsentis morte eripuit. Villa quædam in Senonico grandinea sæpius vastata tempestate, ad preces sancti Martini, multis liberata est annis. Mulier a sanguinis fluxu vestimentorum illius tactu sanata est.

X. *Obiit.* — Talibus etiam electus Dei sacerdos mundo claruit miraculis; et in omni vita et conver-

satione perfectus, in omni pietate et religione præclarus, in omni bonitate et benignitate jucundus, anno ætatis suæ LXXXI, et episcopatus sui XXVI, annis maturus et meritis, in cœlestia advocatus est regna; quatenus cum multiplici sui laboris mercede, perpetuam a Christo Domino reciperet coronam. Sed diem obitus sui multo ante pernoscens, et quibusdam suis prædicens fratribus, appropinquanteque hora, febrium dolore tactus, lætus in laude Dei, inter divina prædicationis verba, inter angelicas cœlestium hymnorum voces, suis astantibus discipulis, sanctam Deo Christo reddidit animam.

XI. *Turonis sepelitur.* — Cujus sanctum corpus a clericis civitatum, et populorum turbis, cum laudibus et hymnis ad Turonicam portatur civitatem, ibique in polyandro publico sepultus est, ubi postmodum beatus antistes Perpetuus b laudabili opere, et venerabili cultu construxit ecclesiam tanti Patris condignam meritis: in qua etiam usque hodie multa miraculorum signa, plurimæ sanitatum virtutes, consolationes morientium, pietates lætantium, præstante Domino nostro Jesu Christo, fieri solent, qui vivit et regnat cum Deo Patre [c et Spiritu sancto in unitate majestatis divinæ, per omnia sæcula].

^d EJUSDEM ALCUINI

SERMO DE TRANSITU SANCTI MARTINI.

XII. *Sancti Martini sanctitas, miracula et prophetiæ donum.* — Oportet nos omnes unanimiter gaudere, fratres charissimi, et præclarum diem obitus sancti Martini fideliter venerari; sed præcipue qui in Occidentalibus mundi partibus sunt fideles Christi, qui et doctrinis ejus similiter et exemplis illuminati sunt: quia quodcumque prædicabat verbis, demonstrabat operibus. In omni enim vita sua et conversatione sua perfectus, in omni pietate et religione præclarus, in omni bonitate et benignitate jucundus erat, ab omnibus laudabilis, omnibus amabilis; virgo inter choros virginum, egregius sacerdotum, imitator apostolorum, et Christi prædicator. Quem Dominus in gratia apostolica est dignatus eligere, sicut de illo scriptum est: « Hic est Martinus, electus Dei pontifex, cui Dominus post apostolos tantam gratiam conferre dignatus est, ut in virtute sanctæ Trinitatis deificæ mereretur fieri trium mortuorum suscitator magnificus. » Ad exemplum Domini tres mortuos suscitavit: multa etiam spiritu prophetiæ, antequam fierent, præsciebat. Spiritu enim prophetiæ plenus erat, et ideo suum obitum divina inspiratione præscivit, et quibusdam ex fratribus dissolutionem sui corporis appropinquasse revelavit.

162 XIII. *Inter clericos discordantes pacem reformat. Avibus imperat.* — ^e Tunc autem causa illi evenerat, qua necesse habuit Condatensem diœcesis suæ

^a Paulini, episcopi Nolani. Vid. Baron. Annal. tom. V, pag. 23, num. 17.

^b Perpetuus episcopus Turonensis quintus post sanctum Martinum; qui ad sepulcrum hujus sancti pontificis construxit basilicam, cujus figuram descri-

bit S. Greg. Turon. Hist. Franc. libr. II, cap. 14.

^c Quæ uncinis inclusa sunt, ex ms. Rheimensi sæc XII sunt desumpta.

^d Ex ms. Cod. Puteanorum fratrum.

^e Ex epistola Severi ad Basulam, paucis mutatis.

vicum adire, ut clericis inter se Ecclesiae illius discordantibus pacem reformaret. Et licet finem dierum suorum adfuisse non ignoraret, proficisci tamen ob istiusmodi causam non recusavit, memorans illud evangelicum: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur: volensque pacem omnibus relinquere, exemplo Domini in die ascensionis suae apostolis dicentis: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. In pace vos dimisi, in pace vos inveniam.* Cumque hac causa cum familiari discipulorum comitatu iter perageret, mergos in flumine videt piscium multitudinem captantes, et dixit: Forma haec daemonum est. Tunc illis potenti virtute verborum imperavit, ut eum gurgitem relinquentes arida desertaque appeterent loca. Statimque mirum in modum omnes in una turba congregatae relicto flumine montes silvasque petierunt. Et admirati sunt, qui simul aderant, talem in Martino esse virtutem, ut etiam avibus sive daemonibus imperaret per gratiam Dei.

XIV. *Aegrotat: molliorem lectum sibi sterni recusat.* — Cumque in illo vico, ad quem ierat, paucis diebus commoratus, pace inter clericos restituta, jam regredi ad monasterium cogitaret, viribus corporis cepit repente destitui; convocatisque discipulis, indicavit eis jam adesse tempus resolvendi spiritum ejus a corpore. Tunc vero luctus et moeror omnium, vox una plangentium et dicentium: Cur nos, Pater, deseris, aut cui nos desolatos relinquis? Invadent enim gregem tuum lupi rapaces. Et quis nos a rapacitatibus eorum, te recedente, defendet? Scimus quidem te desiderare Christum, sed salva tibi praemia tua, nec dilata minuentur; nostri potius miserere. Tunc ille motus eorum fletibus lacrymasse perhibetur; conversusque ad Dominum supplicii voce dixit: Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem; fiat voluntas tua. Nimirum nesciebat quid potius mallet: quia nec hos deserere, nec a Christo volebat diutius separari. Nihil enim in voto suo ponens omnia haec in Dei arbitrio dimisit dicens: Domine, si adhuc me vis in corpore manere, non recuso laborem: et si parcis aetati, bonum est mihi: fiat voluntas tua. Hos autem, de quibus timeo, tu ipse custodi. O virum ineffabilem, nec labore vi-

ctum, nec morte vincendum, qui nec mori timuit, nec vivere recusavit! Sed cum a discipulis rogaretur, ut stramenta sub se faceret poni, vi febrim per aliquot dies laborans, Non decet, inquit, filii, non decet Christianum, nisi in cinere et cilicio mori; ego enim, si aliud vobis reliqui exemplum, ipse peccavi. Et cum iterum a presbyteris, qui ad ejus infirmitatem venerant, rogaretur, ut corpusculum lateris mutatione relevaret, Sinite, inquit, sinite me, fratres, potius caelum quam terram videre, ut in suo itinere jam iturus ad Dominum meus spiritus dirigatur.

XV. *Inter angelicos hymnos animam agit.* — Anno igitur aetatis suae LXXXI, et episcopatus sui XXVI, maturus annis et moribus apud Condatensem diocesis suae vicum, ut diximus, feliciter recessit a saeculo. Sed inter divina sacrae praedicationis verba, cum angelicis caelestium hymnorum vocibus, circumstantibus suis discipulis, gratia plenus et sanctitate, sanctam Jesu Christo tradidit animam. Multi enim in ejus transitu voces audierunt angelorum sanctum Martinum laudantium. Quanta autem multitudo ad ejus obsequium convenerit, narrari non potest. Multi enim ex vicinis urbibus et monasteriis atque vicis cum lacrymis venerunt, una voce sanctum Martinum lugentes. O quantus erat luctus omnium! quanta praecipue lamenta monachorum et virginum dicentium, quia pium est gaudere Martino, et pium est flere Martinum. Pium enim erat eum vivere, pium erat et mori; quia in vita sua placuerat Deo.

XVI. *Turonis sepelitur.* — Cujus quidem corpus a clericis civitatum, et populorum turbis, cum laudibus et hymnis ad Turonicam portatum est civitatem, ibique cum magna veneratione sepultum est, assequente eum caelesti turba cum caelestibus hymnis usque ad locum sepulcri. In quo postea loco beatus antistes Perpetuus novam laudabili opere construxit ecclesiam, tanti patroni talisque viri condignam meritis. In qua etiam usque hodie multa miraculorum signa, plurimae sanitatum virtutes, consolationes moerentium, et pietates letantium, praestante Domino nostro Jesu Christo, fieri solent: qui vivit et regnat in unitate majestatis, per omnia saecula saeculorum. Amen.

* Clausula haec eadem est ac praecedentis scripti, supra num. 11.

163. OPUSCULUM SECUNDUM.

VITA S. VEDASTI EPISCOPI ATREBATENSIS,

Scripta circa annum 800.

Dulcissimo dilectionis filio Radoni * abbati humilissimis levita Albinus salutem.

* Radoni. Surius, Rodani. Is abbas factus monasterii Vedastini anno 795 monasterium, templum et cultum sancti Vedasti maximis sumptibus instaura-

I. Dilectionis vestrae venerabile praecipuum seculi, Vitam sancti Vedasti Patris vestri et intercesso-

vit; et anno 815 obiit, prout legitur in Chron. Vedastino apud Locrium et Franc. Le Bar in monumentis mss.